

ATATÜRK'ÜN GETİRDİĞİ “YENİ ONUR” ANLAYIŞI

Fahri YETİM
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi

Her toplum moderniteyi kendine özgü dinamikleriyle hissetmek ve yaşamakla birlikte, modernitenin dönüştürücü etkilerini de, sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel gelişmişlik düzeyine göre kendisi üzerinde görür. Osmanlı İmparatorluğu da Batı dünyasıyla en azından pozisyon yakınlığı dolayısıyla bu süreçten XIX. yüzyıldan itibaren derinden etkilenmeye başlamıştır. Tanzimatla başlayan toplumsal değişim süreci, Cumhuriyetle birlikte dönüşüm boyutlarına ulaşarak radikal sayılabilecek bir modernleşme projesi olarak uygulamaya konulmuştur.

Bu çalışmada Atatürk'ün; özellikle Söylev ve Demeçleri'ne güçlü çizgilerle yansıdığı gözlenen “yeni onur” anlayışının, Türk devriminin temel felsefesine olan etkileri üzerinde durulmuştur.

ANAHTAR KELİMELER:

Atatürk, Tanzimat, Çağdaşlaşma, Yeni Onur, Ulus Devlet

THE “NEW HONOUR” CONCEPT AS INTRODUCED BY ATATÜRK

Fahri YETİM
Eskişehir Osmangazi University, Faculty of Arts and Sciences

Each society tends to feel and experience the modernity with dynamics peculiar to itself, yet the transformative effects of modernity is shaped in accordance with the socio-economic and socio-cultural development levels. The Ottoman Empire, owing to geographical proximity to Europe, seems to have been influenced by this process deeply after 19th century. This process of social change initiated by the Tanzimat, changed into a transformation during the period of Republic and was implemented as a project of radical modernization.

In this research, the main impacts of the concept of “new honour” on the basic philosophy of Turkish Revolution as vividly reflected in the speeches and statements of Atatürk is examined.

KEYWORDS:

Atatürk, Tanzimat, Modernization, New honour, Nation state

1.GİRİŞ

Türk modernleşmesinin XIX. yüzyıldaki reform süreci içinde, Tanzimat ile birlikte Osmanlı devlet yapısındaki patrimonyal (sultanizm) görünüm de hızla değişmeye başlamıştır. İlk defa “Sened-i İttifak”la (1808) başlayan yönetici otoriteyi sınırlandırma girişimi “Gülhane Hatt-ı Hümayunu” (1839) ile yeni bir boyut kazanmıştır. Daha önce kendi konumlarını ve sistemlerini perçinleştirmek için yasal kurumlardan çok insan ilişkilerini kullanan hükümdarlar Tanzimatla birlikte yasa kavramıyla (örfi ve şer’i olmayan) karşı karşıya gelmişlerdir. Osmanlı devlet sisteminde üst yapı değişimi sürecini başlatan Tanzimat reformları, bu niteliklerinin yanı sıra kişi haklarından bazılarının (yaşama, mülkiyet, onur gibi) düzenlenecek yasalarla korunacağını ve uygulanacağını çok açık değilse de anlaşılabilir bir biçimde dile getirmekle yeni insan hakları ve onurluluk anlayışını gündeme getiriyordu. İnsan haklarının çıkarılan yasalarla korunacağı belirtilirken özellikle Şinasi ve Namık Kemal gibi dönemin aydınlarının da etkisiyle yeni onuru simgeleyen “*efkâr-ı umumiye*”, “*devlet-i meşruta*”, “*millet meclisi*”, “*efkâr-ı millîye*”, “*efkâr-ı cedide*”, “*efkâr-ı serbesti*”, “*millet-i Osmaniye*”, “*mahkeme-i vicdan*”, “*hubb-ı vatan*”, “*hukuk-ı nas*”, “*hürriyet*” ...gibi kavramlar kamuoyunun gündemine oturmuş ve bu yeni anlayış günlük yaşama ideal olarak yansımaya başlamıştır (Berkes, 2002, 263). Ancak reform düşüncesinin kurumlaşmaması ve bunu destekleyecek kitle tabanının oluşturulamaması gibi nedenlerle Tanzimat’ın hedeflediği yenilikler ve ilkeler uygulamaya geçirilememiştir. Kısa süren I. Meşrutiyet (1876-1878) deneyiminden sonra bu idealler Jöntürk muhalefetine argümanları olarak II. Abdülhamit (1876-1909) yönetimine karşı İttihat ve Terakki tarafından kullanılmıştır. Bu dönemde Osmanlılığı kurtarmaktan vatani kurtarmaya; eski sistemdeki kişisel ilişkilerin altını çizdiği uyruk (tebea) anlayışından yurttaşa doğru bir eğilim izleyen göstergelerde kendisini gösteren yeni anlayış, XX. yüzyıla gelindiğinde de birçok nedenle hayata geçme ve süreklilik kazanma olanağını bulamamıştır.

Tanzimat’ın yapısal unsurları, Atatürk’ün dünya görüşünün genel ilkelerinin oluşmasına katkıda bulunmuştur. Bu unsurların ortaya çıkardıkları değerler arasında en başta “yeni onur”u saymak gerekir (Mardin, 1991,195). Mustafa Kemal Atatürk; kökenleri Tanzimat’a kadar uzanan değişim ve yenilik düşüncesinin potansiyel gücünden yararlanarak Milli Mücadele ile başlayan büyük ütopyasını gerçekleştirmeye çalışırken, Türk ulusu için tarihsel açıdan bir anlamda yörünge değişikliği sayılabilecek çağdaşlaşma hedefinde “onur” kavramına kişisel duyarlılığı ile özel bir önem vermiş ve bu kavramı Milli Mücadele, Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşunda ve devrim sürecinde adeta bir manivela olarak kullanmıştır. Atatürk’ün görüşlerinde yeni hukuksal kavramların Türkiye’ye yerleştirilmesi zorunluluğu yeni onur anlayışıyla paralel yürütülmüş ve çoğu zaman bu değişikliğin izleri söylev ve demeçlerine güçlü çizgilerle yansımıştır.

Atatürk’ün getirdiği yeni onur anlayışını (Serif Mardin önermesinden de

hareketle), Söylev ve Demeçleri bağlamında bir analize tabi tuttuğumuzda; Atatürk devrimlerinde gördüğümüz ve devrim sürecine başlangıç sayılan verileri birer sosyal veri kabul ederek kabaca şemasını çizmek gerekirse yeni onur anlayışının temel parametreleri şu şekilde ortaya çıkmaktadır:

- 1-Kişilerin otoritesi üstüne kurulu bir onur anlayışından kurallar ve yasalar üstüne kurulu bir onur anlayışına geçiş.
- 2-Evren düzenini anlamada, dinden “pozitif bilim” anlayışına geçiş.
- 3-“Avam-havas” ayrılıkları üstüne kurulmuş bir topluluktan halkçı bir topluluğa geçiş.
- 4-Bir ümmet topluluğundan ulusal devlete geçiş (Mardin, 1991, 177).
- 5-Yarı bağımsız bir devlet durumundan tam bağımsız bir devlet anlayışına geçiş.

Bu parametreleri kategorik bir değerlendirmeye ele alarak, Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri’nden örneklemelerle biraz daha açtığımızda, O’nun getirdiği “yeni onur” anlayışının ip uçlarına ulaşabiliriz.

2. KİŞİLERİN OTORİTESİ ÜSTÜNE KURULU BİR ONUR ANLAYIŞINDAN KURALLAR VE YASALAR ÜSTÜNE KURULU BİR ONUR ANLAYIŞINA GEÇİŞ

Atatürk’ün Cumhuriyet Türkiye’sine getirdiği yeniliklerin en başında, eski kişisel ilişkiler dünyasının ortadan kaldırılıp yerine şahsi olmayan mekanizmaları yerleştirme özlemi ve kurumlar dünyasına geçiş gelir. Bütün “yeni”ler “eski”lere bağlı olduğundan bunun bütünüyle gerçekleşmediğini biliyoruz. Doğaldır ki bir liderin çabalarıyla yapılan reformlara da “kişisel” kendini gösterecektir. Ancak Atatürk’ün ideal Türkiye’sini kişisel ilişkilerin değil, kurum ilişkilerinin, yani yeni onurun egemen olduğu bir Türkiye olarak düşündüğünü görürüz. Atatürk bu idealini gerçekleştirme mücadelesine giriştiğinde bir taraftan programını yürütürken, diğer taraftan eyleminin gerekçelerini yakın tarihten örnekler vererek açıklamaya çalışmıştır. Bununla ilgili olarak Türkiye İktisat Kongresi’nin açılış söylevinde (17 Şubat 1923); *“Osmanlı tarihinde bütün gayretler, bütün mesai, milletin arzusu, emelleri ve gerçek ihtiyaçlarını karşılama açısından değil, belki şunun bunun özel isteklerini, ihtiraslarını tatmin etme noktasından gerçekleşmiştir”* (Atatürk, 1989, II, 105) diyerek eski devlet anlayışının eleştirisine girişmiştir.

21 Mart 1923’te Konya’da lise öğretmen ve öğrencileriyle yaptığı konuşmada bu konuyu biraz daha açarak;

“Büyük milletimiz gerçekten asırlardan beri bir takım mecnunların, müsriflerin, sefihlerin bâzice-i âmâl’ ve ihtirâsâtı olmuştur. Millet uzun

asırlar buna katlanmış, mukadderatını kendi elinde değil, şahısların keyif ve hevesine tabi bulunduran bu idare sonucunda çok belalar; çok felaketler; çok elemeler görmüş ve nihayet o idare milleti dört sene evvel kati surette esaretin, izmihlallerin, ölümün kenarına getirmişti. Şükürler olsun ki, millet mezar-ı âdeme girmeden evvel, silkinerek kendini topladı ve asırlardan beri olmadığı benliğine bu defa kat'î bir azimle, bütün şuur ve imanı ile sarılarak cihan sahasında yeni herkeste saygı uyandıran bir varlık haline geldi” (Atatürk, 1989, II, 157-158) diyerek eski ve yeni devlet anlayışları arasında yapısal farklılığa dikkat çekmiştir.

Bu görüşleriyle Atatürk, tamamen kişi otoritesine dayalı eski devlet anlayışının tarihsel olumsuz etkilerini gözler önüne sermektedir. Modern dönemler öncesinde Batı’da da örneklerine rastlanan patrimonyal devlet yapısı içinde Osmanlı devletinde faksijonalizm ve popülizm gibi zamanla hastalıklı geleneklerin oluştuğunu görmekteyiz².

Atatürk, kişiselliğe ve keyfilığe dayalı bu yapının Türk milleti üzerindeki olumsuzluklarını ortadan kaldırmak için yeni bir devlet anlayışının benimsenmesi ve hayata geçirilmesinin kaçınılmazlığını vurgulamıştır. Bunun ipuçlarını 16 Ocak 1923’te İstanbul gazeteleri temsilcilerine verdiği demeçlerinde belirtmiştir. *“Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin bütün programlarının undesi şu iki esastır: İstiklal-i tam, bila kaydû şart hakimiyet-i millîye. Birinci umdenin ifadesi Misak-ı Milli’dir. İkinci ve hayati olan umdesinin beyanı “Teşkilat-ı Esasiye Kanunu’dur” (Atatürk, 1989, II, 61).*

Misak-ı Milli’nin bir diğer yönüyle ulusal egemenliğe geçişin zorunlu olarak gündeme getireceği saltanatın kaldırılması kararının önemini, 1 Mart 1923’te TBMM’nin dördüncü toplanma yılını açarken şöyle belirtmiştir:

“Misak-ı Milli, vatanın dış düşmanlarının gözündeki durum ve konumunu tespit eden mukaddes bir düstur olduğu gibi 1 Kasım 1922 kararı da asırlardan beri cahillik ve dalaletin hamisi, kötülük ve uğursuzluğun babası bulunan ve milletimiz için daimi bir düşman olan saltanatı ve onun temsil ettiği uğursuz idare şekline çevrilmiş kutsal bir silahtır” (Atatürk, 1989, I, 325).

Kişi otoritesine dayanan saltanat yönetiminden, kurallar ve yasalar anlayışına geçiş sürecinde Milli Mücadele dönemi ayrı bir önem taşır. Mustafa Kemal Paşa eyleminin başından itibaren Milli Mücadele’nin bütün aşamalarında “kurallık, yasallık, meşruiyet” ilkelerine tam bir bağlılık anlayışıyla hareket etmiştir. Öyle ki Milli Mücadele’de adeta bir

2. Çağdaş devlet anlayışına ters düşen bu gelenekler içinde özellikle faksijonalizm: Osmanlı Devleti’nde patron-kul ilişkisini ifade eder. Bu yapı içinde nüfuzlu bir kişinin etrafında müntesibler, taraftarlar grubu “faction” meydana gelir. her türlü devlet imtiyazları ve ona bağlı maddi ve manevi çıkarlar o grubun üyeleri arasında paylaşırdı (İnalıç, 1998, 28-29).

“savaş demokrasisi” uygulanmıştır. I.TBMM döneminin siyasal rejimi, bir savaşı demokrasiyle yönetmek, krizi demokrasiyle aşmak gibilerden son derece netameli bir görev yüklenmişti. Kurtuluş Savaşı rejimi bu işi başarıyla yerine getirdi; hem kurtuluşu sağladı, hem de bunu demokrasi içinde gerçekleştirdi (Tanör, 1998, 115). Ulusal kurtuluş savaşları tarihinde bir meclis eliyle ve kuvvetler birliği rejimi içinde gerçekleştirilip başarılan ilk ve muhtemelen tek örnektir.

Atatürk’ün yine Türkiye İktisat Kongresi’ni açış konuşmasında belirttiği; *“Teşkilat-ı Esasiye Kanunu, özel bir maddesiyle Meclis’in vazifesini açıklar. O vazifeler ki, doğrudan doğruya milletin hukuk ve yetkisinde iken, asırlarca şunun ve bunun elinde kalmıştır. Artık bu hukuk ve yetkinin hiçbir sebep ve suretle, hiçbir makama ve şahsa terk edilemeyeceğini kesin bir şekilde ifade etmek için özel bir madde konulmuştur”* (Atatürk, 1989, II, 110) şeklindeki ifadesi, Meclis’in bu yöndeki işlevini açıklayıcı niteliktedir.

“Yeni onur” anlayışının kuramsal ve kurumsal düzeydeki anlamının en güzel örneklerinden birini oluşturan ulusal egemenliğin gücünü ve önemini, Başkomutanlık Meydan Savaşı’nın ikinci yıl dönümü dolayısıyla Dumlupınar’da yaptığı konuşmada şu şekilde belirtir: *“Efendiler; hakimiyet-i milliyeye öyle bir nurdur ki onun karşısında zincirler erir, taç ve tahtlar yanar mahvolur. Milletlerin esaretleri üzerinde kurulmuş müesseseler her tarafa yıkılmağa mahkûmdurlar”* (Atatürk, 1989, II, 185).

“Yeni onur”un kurumsal düzeydeki taçlandırılmış ifadesi olan Cumhuriyet yönetimi ile artık geçmişte kalan saltanat yönetimi arasındaki farkı da 14 Ekim 1925’te İzmir Kız Öğretmen Okulu’nda yaptığı konuşmada şu şekilde belirtmiştir: *“Cumhuriyet nedir ve saltanattan farkı nedir? Cumhuriyet, fazilet-i ahlâkiyeye dayanan bir idaredir. Cumhuriyet fazilettir. Sultanlık, korku ve tehdide müstenid bir idaredir. Cumhuriyet idaresi faziletli ve namuskâr insanlar yetiştirir. Sultanlık korkuya, tehdide müstenid olduğu için korkak, zelil, sefil, rezil insanlar yetiştirir. Aradaki fark bundan ibarettir”* (Atatürk, 1989, II, 242).

Görüldüğü gibi Atatürk, kişi otoritesine dayanan, artık çağın gerisinde kalmış devlet anlayışı yerine, ulus iradesine yer veren çağdaş bir yönetimin (Cumhuriyet), Milli Mücadele’nin temel amacı olarak belirlenip gerçekleştirilmesi suretiyle ulusu ülkesinin ve devletin sahibi yapmış ve ona hak ettiği onuru yeniden kazandırmıştır.

3. EVREN DÜZENİNİ ANLAMADA DİNDEN POZİTİF BİLİM ANLAYIŞINA GEÇİŞ

“Yenionur” anlayışına geçişte ikinci yol Türk ulusuna çağdaş, akılcı (rasyonel)

ve pozitif bilim anlayışına dönük bir dünya görüşü kazandırmaktır. Fakat bu nasıl olacaktı? Osmanlı eğitim sistemi ağırlıklı olarak gelenekselliğini sürdürüyordu. Her ne kadar Tanzimatla birlikte eğitimde modernleşme hareketleri ivme kazandıysa da, XX. yüzyıla gelindiğinde bu açıdan tablo elverişsizdi. Bununla beraber 1890'lardan itibaren pozitif bilime önem veren kuşak oluşmaya başlamıştı. Buna bir ölçüde padişah rejimi açısından sülfürik asitten daha tehlikeli sayılan siyasetten ve sansürden kaçış yolu da yardımcı oluyordu. Pozitif bilimin öntü, pozitivizm akımının Türkiye'deki öncüleri olan Beşir Fuat, Hüseyin Cahit Yalçın, Ahmet Şuayb, Ahmet Rıza, Salih Zeki, Rıza Tevfik ve Ziya Gökalp gibi aydınlar ve Servet-i Fünûn, İctimaiyat Mecmuası, Ulûm-ı İktisadiye ve İctimaiye gibi dergiler yoluyla açılmıştır (Korlaelçi, 1986, 227-313). Ancak bu yöndeki çabalar da, sınırlı ve yetersiz düzeyde kalmıştır. Özellikle I. Dünya Savaşı'nda Çanakkale'de çok sayıda aydının kaybedilmesi, bu yöndeki projeyi zorlaştırmaktaydı.

Asıl sorun, pozitif bilimi; daha girmedeği ve etkinliğini göstermemiş olduğu Anadolu topraklarında, İstanbul'un doğusundaki insanlar üstünde etkin duruma getirmektir. Oysa Anadolu tarikatların, tekkelerin, yerel geleneklerin egemenliğini sürdürdüğü bir alandı. Sorun onu pozitif bilime inandırmaktı. Bu inandırma da, yıpranmış, azalmış, bir bölümü küskün bir aydın gurubu ile yapılacaktı. İşin zorluğu burada idi. Bu yüzden Atatürk, eğitim ve bilim konusunu, çok erken bir zamanda ele aldı. Daha Sakarya Savaşı kazanılmadan önce, Maarif Kongresini topladı (16 Temmuz 1921) ve bu kongrenin açılış konuşmasında yeni eğitim ve kültür politikasının ana ilkelerini açıkladı. Bu politikaya göre eğitim (terbiye) millî olacaktı. Bu konuda şunları söylüyordu:

“Şimdiye kadar izlenen eğitim ve öğretim usullerinin milletimizin tarihi gerilemesinde en önemli etken olduğu kanısındayım. Onun için bir millî eğitim programından bahsederken, eski devrin hurafelerinden ve yaratılış vasıflarına hiç de ilgisi olmayan yabancı fikirlerden, Doğu'dan ve Batı'dan gelebilen bütün etkilerden tamamen uzak, seciye-i millîye ve tarihimizle uyumlu bir kültürü kastediyorum. Çünkü millî dehamızın tam gelişimi ancak böyle bir kültürle sağlanabilir. Gelişigüzel bir yabancı kültür, şimdiye kadar izlenen yabancı kültürlerin tahrip edici sonuçlarını tekrarlayabilir. Kültür (harâset-i fikriye) zeminle uyumludur. O zemin milletin seciyesidir.” (Atatürk, 1989, II, 19-20).

Fakat asıl sorun, bilimin temel öğe olarak dinin yerine nasıl geçirilebileceğiydi. Din, Anadolu insanının evren algılayışında temel belirleyici idi. Atatürk'ün evreni ise doğa yasalarının evreni idi. Atatürk'ün doğa yasalarını Cumhuriyet'in temel felsefesi niteliğine getirme çabası, bilimi bir “uygar din” ya da “civil religion” olarak gördüğünü kanıtlar (Mardin, 1991, 199). Yani, Atatürk'ün dini toplumsal bir ölçü saydığını ve bilimi, dinin toplumsal işlevi yerine koymak istediğini gösterir. Pozitif bilimin ön plana çıkan bu önemi karşısında bunun doğal sonuçlarından biri olarak, dinin siyasal alandan bütünüyle soyutlanması gündeme gelecek

ve yenilikler bu anlayışla yapılacaktır. Atatürk yeniliklerinin en önemli yanı da din-devlet ayrımını yapabilmektir ve bu daha başlangıç aşmasında kendisini göstermiştir (Berkes, 2002, 376). Bu noktada Atatürk, gerçekten birçok arkadaşından daha derin ve cesur görünüyordu. Uzun sürede bilimin bu yeni anlayışın istediği oranda yerleşmemesi, dinin geri tepmesi, kendisi gibi bu yönde adım atmak isteyenlerin karşılaştıkları bir durumdu. Ama O, kararlıydı. Yeni kurulacak devletin temelini kültür oluşturacaktı. Kurulacak cumhuriyetin yeni muhafızlarını öğretmenler yetiştirecekti. Bu bakımdan Cumhuriyet öğretmenin bir çok önemli görevini şu şekilde ifade etmiştir:

“Muallimler; yeni nesli Cumhuriyet'in fedakâr muallim ve mürebbileri, sizler yetiştireceksiniz. Yeni nesil sizin eseriniz olacaktır. Eserin kıymeti sizin maharetiniz ve fedakârlarınız derecesiyle mütenasip olacaktır. Cumhuriyet; fikren, ilmen, fennen, bedenlen kuvvetli ve yüksek seciyeli muhafızlar ister. Yeni nesli, bu evsaf ve kabiliyette yetiştirmek sizin elinizdedir. Mümtaz vazifenin ifasına alî himmetlerle hası-ı medeniyet edeceğinize asla şüphem yoktur” (Atatürk, 1989, II, 178).

Maarif Kongresi'nde ana hatlarıyla belirlenen milli eğitim politikası, 3 Mart 1924'te çıkarılan Tevhid-i Tedrisat Yasası ile, çağdaş, akılcı ve laik bir temele oturtulmuştur.

Cumhuriyet devriminin temel hedefi, çağdaşlaşma olarak belirlenmişti. Atatürk bu konuda, 1923 yılının Ekim ayında Fransız gazeteciye şunları söylüyordu:

“Memleketler çeşitlidir, fakat medeniyet birdir ve bir milletin ilerlemesi için de, bu yegâne medeniyete katılması lazımdır. Osmanlı İmparatorluğu'nun düşüşü, Batı'ya karşı elde ettiği zaferlerden çok gururlanarak, kendisine Avrupa milletlerine bağlayan bağları kestigi gün başlamıştır. Bu bir hata idi. Bunu tekrar etmeyeceğiz. Türklerin yüzyıllardan beri takip ettiği hareket devamlı bir istikameti muhafaza etti. Biz daima doğudan batıya doğru yürüdük. Medeniyete girmek arz-u edip de Batı'ya yönelmemiş millet hangisidir?” (Atatürk, 1989, III, 91).

Çağdaşlaşma yolunda özellikle eğitim bu projenin motorize gücünü oluşturacak, pozitif bilim de bu alanda katalizör işlevini görecekti. 1924 yılında Samsun'da öğretmenlerle yaptığı konuşmada, bu gerçeği şöyle dile getiriyordu: *Efendiler, dünyada herşey için, medeniyet için, hayat için, muvaffakiyet için, en hakiki mürşit ilimdir. İlim ve fennin haricinde mürşit aramak gâflettir; cehalettir; dalalettir”* (Atatürk, 1989, II, 202) derken, topluma dinsel dogmalardan, batıl fikirlerden, hurafelerden uzak gerçek referansın kaynağını gösteriyordu.

Falih Rıfki Atay da bu konuda şu görüşleri ileri sürmüştür:

“Son asır tarihimizde de askeri zaferler eksik değildi. Türk Milletinin kurtuluşu için, askerî zaferlerin yeterli olmadığı anlaşılmıştı. Zaferler düşmanları kısa veya uzun müddet için bir sınır çizgisinde

tutabilmişti. Fakat, Osmanlı Devleti'nin batışa kadar, tabii kaderini takip etmesine engel olamamıştı. Çünkü Türk Milleti'nin gerçek düşmanı, ortaçağlı yarı teokratik devletin müspet ilim ışığı vurmeyan şark kafasının ta kendisiydi. Düşman onun dışında değil, içinde idi" (Atay, 1980, 387).

Atatürk 1925 yılında Kastamonu'da yaptığı bir konuşmada mevcut tarikatların yozlaşmış, çağdışı yönlerini vurguladıktan sonra; "*Efendiler ve ey millet, biliniz ki, Türkiye Cumhuriyeti şeyhler, dervişler, müridler, mensublar memleketi olamaz. En doğru tarikat, medeniyet tarikatıdır*" (Atatürk, 1989, II, 225) derken, çağdaş uygarlığı temel hedef göstermiş, Türk toplumunun geri kalmışlıktan ancak çağdaş eğitim ve pozitif bilim yoluyla kurtulabileceğini ifade etmiştir.

Pozitif bilime dayalı eğitim, topyekün toplumsal gelişmenin öncelikli projesi olacak ve diğer unsurlarla desteklenerek yürütülecektir.

Görüldüğü gibi, pozitif bilime dayanan çağdaş eğitim, Atatürk'ün yeni onur anlayışında ve uygarlık mücadelesinde Türk toplumu açısından yeniden doğuşun en önemli dinamiğini oluşturmaktadır. Bu gerçek, Onuncu Yıl Nutku'nda; "*Türk Milleti'nin yürümekte olduğu terakki ve medeniyet yolunda, elinde ve kafasında tuttuğu meşale müspet ilimdir*" (Atatürk, 1989, II, 318) ifadesiyle dile getirilmiştir.

4. "AVAM-AVAS" AYRILIKLARI ÜSTÜNE KURULMUŞ BİR TOPLULUKTAN "HALKÇI" BİR TOPLULUĞA GEÇİŞ

Patrimonyal yönetimlerde halkın varlığından söz etmek zordur. Bu tür yönetimlerde daha çok uyruklar vardır. Osmanlı İmparatorluğu avam-havas yani seçkin düşük tabaka ayrımı üstüne kurulmuştur (Mardin, 1991, 199). Seçkinler devleti yönetirler, yapılması gerekenleri saptar ve bunları uyruklara yansıtırlar. Basit halk ancak bu konuda izleyicidir.

Mustafa Kemal Paşa; "yeni onur"un temel yansıma alanlarından biri olarak yeni kurulan Türk devletinin halk devleti olduğunu TBMM'nin ikinci toplanma yılını açarken yaptığı konuşmada vurgulamıştır. "*...Türkiye devleti. bir halk devletidir; halkın devletidir. Mazideki kuruluşlar ise bir şahıs devleti idi, şahısların devleti idi*" (Atatürk, 1989, II, 318).

Yeni Türk devletinin egemenlik anlayışını düzenleyen siyasal formülasyon halkçılık ilkesiyle belirlenmiştir. Atatürk ilkeleri içinde en erken olgunlaşan halkçılık ilkesiyle ilgili olarak o dönemlerde şunlar söylenmiştir: "*İlmi, içtimai noktasından bizim hükümetimizi ifade etmek lazım gelirse halk hükümeti deriz. Efendiler! Halkçılık nizam-ı içtimaisini sayine, hukukuna istinad ettirmek isteyen bir meslek-i içtimaidir*" (Atatürk, 1989, I, 338).

“Esas itibarıyla tetkik olunursa bizim nokta-i nazarımız ki halkçılıktır. Kuvvetin, kudretin, hakimiyetin doğrudan doğruya halka verilmesidir; halkın elinde bulundurulmasıdır. Yine şüphe yok ki bu, dünyanın en kuvvetli bir esast, bir prensibidir” (Atatürk, 1989, I, 221).

Yeni Türk devletinin halk egemenliğine ve halkçılık ilkesine dayandırıldığı bu ifadelerle belirtildikten sonra, Osmanlı Devleti’nde görülen aydın-halk (havas-avam) ayrımının giderilmesi yönünde bazı saptama ve önerilere yer verilmiştir. Her ne kadar Türk toplumunda tarih boyunca birçok medeniyet ve toplulukta görüldüğü gibi sınıfsal statü farklılıklarına dayanan sosyal katmanlar bulunmasa da; İslam topluluklarında ve özellikle Osmanlılarda ilmiye sınıfının ayrıcalıklı konumu dikkat çekicidir. Bu durum tarihin belli dönemlerinde aydın-halk ayrımı, gerilimi ve kopukluğuna yol açmıştır. Atatürk bu durumu Konya gençleriyle yaptığı bir konuşmada şu şekilde eleştirmiştir:

“İslam iki sınıf ayrı gruplardan oluşmuştur. Biri çoğunluğu teşkil eden halk, diğeri azınlığı teşkil eden aydınlar. Bozuk zihniyetli milletlerde büyük kitle başka bir hedefe, aydınlar denen sınıf başka bir zihniyete sahiptir. Bu iki sınıf arasında tam bir zıtlık, tam bir çelişki vardır. Aydınlar asıl kitleyi kendi hedefine yöneltmek ister; halk kitleleri ise bu aydın sınıfa tabi olmak istemez. O da başka bir istikamet tayinine çalışır. Aydınlar sınıfı telkinle yol göstermeye büyük kitleyi kendi maksadına göre ikna etmeyi başaramayınca başka vasıtalara yönelir. Halka hükmetmeye, zorlamaya başlar; halkı baskı altında bulundurmaya kalkar. Artık burada asıl tahlil noktasına geldik. Halkı ne birinci usul ile, ne de hükmetme ve baskı ile kendi hedefimize sürüklemeyi başarılı olamadığımızı görüyoruz...”

Neden? Arkadaşlar!

Bunda başarılı olmak için aydın sınıfla halk zihniyeti arasında doğal bir uyum sağlamak gerekir” (Atatürk, 1989, II, 144).

Bir başka söyleviyle Atatürk, toplumsal bütünleşmenin (ulusal birlik) sağlanması açısından aydın-halk kopukluğuna değindikten sonra, aynı şekilde halktan kopuk eski yönetim anlayışının eksikliklerini vurgulayarak halkına onurunu iade eden devlet ve yönetim şeklinin özelliklerini belirtir.

“Bu günkü hükümetimiz, teşkilat-ı devletimiz doğrudan doğruya milletin kendi kendine, kendiliğinden yaptığı bir teşkilat-ı devlet ve hükümettir ki, onun ismi cumhuriyettir. Artık hükümet ile millet arasında mazideki ayrılık kalmamıştır. Hükümet millettir ve millet hükümettir. Artık hükümet ve hükümet mensupları millettен gayrı olmadıklarını ve milletin efendi olduğunu tamamen anlamışlardır” (Atatürk, 1989, II, 241).

Yine Mustafa Kemal Paşa, 19 Ocak 1923 tarihli İzmit basın toplantısında bu modeli; “Bizim hükümetimiz bir halk hükümetidir. Tam bir şura hükümetidir” (İnan, 1982, 97) diye açıklamıştır.

Verilen örneklemelerden de görüldüğü gibi Atatürk halkçı bir devlet anlayışı ve uygulamalarıyla toplumsal eşitliği sağlama amacındadır. Halkçılığın doğasından da anlaşılacağı gibi bu sosyalist anlamda mutlak bir eşitlik değil; yasalar önünde ve kamu hizmetlerinden yararlanma anlamındaki eşitliktir. “Yeni onur”, halk egemenliğine dayanan sistemin işleyişinde, avam-havas karşıtlığının giderilmesinde bu aşamada bir itici güçtür.

5. BİR ÜMMET TOPLULUĞUNDAN ULUSAL DEVLETE GEÇİŞ

Türk ulusu, tarihi çok eskilere dayanmakla birlikte modern anlamda uluslaşmayı geç yaşamış bir toplumdur. Jöntürk ve İttihat ve Terakki döneminde ortaya çıkan Türk milliyetçiliği, Cumhuriyetin kuruluşuyla birlikte “ulus devlet” projesi içinde yeniden ele alınmış ve yorumlanmıştır. Osmanlı İmparatorluğu cemaatler üstüne kurulmuş bir devlettir. İmparatorluğun parçalanması, bunun yerine çoğunluğu Müslüman Türk biriminin geçmesini sağlıyordu. Ancak yeni kurulan birimin sınırları nasıl tanımlanacaktı? Bir grup Batılı düşünürü göre bir ulusal devlet kendi sınırları içinde aynı ırktan olan kimseleri toplar, başka bir grup düşünürü göre ise; ulusal devletin yurttaşı belirli sınırların içinde yaşamayı kabul ederek buradaki yasaları kendi yasaları sayan kişilerdir. Mustafa Kemal’in; fikirlerinden önemli ölçüde etkilendiği Ziya Gökalp bu iki ilkeyi de reddediyordu. Ona göre, ulusal varlığın özü paylaşılan bir kültürdü. Bu kültürün paylaşılması eğitim yoluyla olacaktı. Atatürk’ün bu noktadaki farkı, teorideki doğrular karşısında pratikteki zorlukları fark etmesidir. Ziya Gökalp’in müşterek kültür diye tanımladığı kültürün halkın yaşayışından, kendi içimizden çıkarılması gereğini vurgulamıştır.

Atatürk bu konuyu 20 Mart 1923’te Konya’da gençlerle yaptığı konuşmada; *“Milletle gideceği yolu gösterirken dünyanın her türlü ilminden, keşiflerinden istifade edelim, ama unutmayalım ki asıl temeli kendi içimizden çıkarmak mecburiyetindeyiz”* (Atatürk, 1989, II, 145) şeklindeki sözleriyle açıklamıştır.

Bu belirlemeyi yaptıktan sonra Atatürk, milliyet duygusunun önemini şu tarihsel açıklamasıyla ifade etmiştir:

“Bizim milletimiz, milliyetinden habersiz oluşunun çok acı cezalarını gördü. Osmanlı İmparatorluğu dahilindeki çeşitli kavimler, millî esaslara sarılarak, milliyet duygusunun kuvvetiyle kendilerini kurtardılar. Biz ne olduğumuzu, onlardan ayrı ve onlara yabancı bir millet olduğumuzu sopa ile içlerinden kovulunca anladık. Kuvvetimizin zaafa uğradığı anda bizi tahkir ettiler, aşağıladılar. Analdık ki kabahatimiz kendimizi unutmaklığımızmış. Dünyanın bize hürmet göstermesini istiyorsak evvela bizim kendi benliğimize ve milliyetimize bu hürmeti hissen, fikren, fiilen bütün hareketlerimizle gösterelim; bilelim ki kendi benliğini bulmayan milletler başka milletlerin avıdır” (Atatürk, 1989, II, 147).

Ümmetçi anlayıştan ulusal devlete geçişte Atatürk; geçmişteki tarihsel hataların yapılmaması gerektiğini de şu sözleriyle açıklamıştır:

"Büyük hayaller peşinde koşan, yapamayacağımız şeyleri yapar gibi görünen sahtekâr insanlardan değiliz. Efendiler; büyük ve hayali şeyleri yapmadan yapmış gibi görünmek yüzünden bütün dünyanın husumetini, garazını, kinini bu memleketin ve milletin üzerine çektik. Biz pan-islamizm yapmadık. Belki yaparız, yapıyoruz dedik. Düşmanlar da yaptırılmamak için bir an önce öldürelim dediler. Pan-turanizm yapmadık. Yaparız, yapıyoruz dedik ve yine öldürelim dediler. Bütün dava bundan ibarettir. Bu öyle yapmadığımız ve yapamadığımız kavramlar üzerinde koşarak düşmanlarımızın adedini ve üzerimize olan baskıyı arttırmaktan ise tabii hududa, meşru hududa dönelim" (Atatürk, 1989, III, 216).

Mustafa Kemal Paşa bu söyleviyle ulus devletin siyasal sınırlarını işaret ediyordu. Yine bu anlayış sayesinde Batı aleminin son aşamada Türk ulusunu yok etmeyi hedefleyen "Şark Meselesi" eksenindeki politikalarının başarısız kılındığını bir başka söylevinde açıklıyordu.³

Ümmetçilik anlayışının artık anakronik olduğunu, çağın ulus devlet çağı olduğunu, Milli Mücadele'nin de bu ideolojiyle başarılı olduğunu 1925'te İzmir Kız Öğretmen Okulu'nda yaptığı konuşmada belirtir. *"...Milli Mücadele'de şahsi hırs değil; milli ülkü, milli gurur gerçek yönlendirici olmuştur"* (Atatürk, 1989, II, 242).

Milli Mücadele'nin temel hedefi "yeni ve çağdaş bir Türk devleti" kurmaktır. "Ulus devlet" konsepti içinde ele alınan bu hedef, Milli Mücadele'nin programatik belgelerinde (Amasya Genelgesi, Erzurum ve Sivas Kongreleri, Misak-ı Milli) belirginleşmiş ve süreç içinde olgunlaşarak, 23 Nisan 1920'de TBMM'nin açılışıyla kurumsallaşmıştır. Milli Mücadele'nin başarıya ulaşmasıyla da; Cumhuriyet devrimi projesi içinde inkılaplarla desteklenerek yürütülmeye çalışılmıştır.

1 Nisan 1923'te seçimlerin yenilenmesi hakkındaki karar münasebetiyle TBMM'de yaptığı konuşmada Mustafa Kemal Paşa, *"Muhterem ve aziz arkadaşlarım! Yeni Türkiye devletinin ruh-ı bünyanı hakimiyet-i milliyedir. Milletın bilâ kayd-ü şart hakimiyetidir"* ifadeleriyle başlayan konuşmasında, egemenlik kayıtsız şartsız milletindir sözü tekrarlanmakta ve şiirsel sayılabilecek bir üslupla bunun "yalnız gelecekteki mutluluğumuzu değil, belki şerefimizi, namusumuzu ve manevi vasıflarımızı temin ettiği" söylenmektedir. Böylelikle bir ölçüde ulusal devlet, ulusal egemenlik, ulusal onur kavramları adeta organik bir şekilde bütünleştirilmektedir (Parla, 1991, II, 96).

Atatürk'ün görüşü, bir cumhuriyetçi rejimin Osmanlıların "şan"ı ile desteklenemeyeceğiydi. Tarihin Cumhuriyet kuşaklarına sağlayacağı benlik başka bir kaynaktan gelmeliydi. Cumhuriyet ideolojisinin tarihsel yönü

3. 31.01.1923'te İzmir'de halk ile yaptığı konuşma (Atatürk, 1989, II, 93).

eksikti. Yeni geliştirilen Türk Tarih Tezi böyle bir düşüncenin ürünüydü. Cumhuriyet kuşaklarının tarih anlayışı Osmanlı öncesi Türk başarılarından kaynaklanacaktı. Osmanlı siyasetinin ve zihniyetinin tasfiyesi mevzu bahis olduğuna göre daha başka yıpranmamış, tenkitten uzak kalmış, biraz destani ve mitolojik bir tarihe ihtiyaç vardır (Akurgal, 1956, 583). “Yeni onur” tarihsel olarak buradan beslenecekti.

Atatürk, “yeni onuru”, 10. Yıl Nutku’ndaki “... Çünkü Türk Milleti’nin karakteri yüksektir. Türk Milleti çalışkandır. Türk Milleti zekidir” (Atatürk, 1989, II, 318) ifadeleriyle açıklarken, hem Türk ulusunun gerçekte sahip olduğu onuru ve yetenekleri bir kez daha vurguluyor; aynı zamanda Milli Mücadele döneminde, “Anadolu’dan Türklerin atılıp yerlerine Akdeniz’in zeki milletleri gelip yerleşmelidir” görüşündeki Lloyd George ve Clemenceau’ya cevap veriyordu.

6. YARI BAĞIMSIZ BİR DEVLET DURUMUNDAN TAM BAĞIMSIZ BİR DEVLET ANLAYIŞINA GEÇİŞ

Osmanlı İmparatorluğu özellikle XIX. yüzyıldan itibaren emperyalist devletlerin Şark Meselesi politikaları karşısında giderek zor duruma düşmüştü. Tanzimatla başlayan yeniden yapılanma süreci beklenen sonuçları vermemişti. Ard arda gelen yıpratıcı savaşlar, büyük kayıplarına neden olmuş, kapitülasyonlar ve borçlanma sonucunda gelen mali iflas devletin bağımsızlığını ve egemenliğini büyük ölçüde kaybettirmişti. XX. yüzyıl başlarında yürürlüğe konulan devleti kurtarma çabaları da sonuç vermemişti. 30 Ekim 1918 tarihli Mondros Mütarekesi sonrasında devlet fiilen yok olma noktasına gelmişti. Hatta bu noktada millet de yok olma, yok sayılma tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştı. Bu koşullar altında Türk ulusunun geleceği ile ilgili tarihi karar Mustafa Kemal Paşa tarafından “Ya istiklal, ya ölüm” parolasıyla formüle edildi. Çünkü Atatürk; tam bağımsız, çağdaş bir Türk devleti ütopyasını şu gerekçeye dayandırmıyordu: “Efendiler; Türkiye halkı asırlardan beri hür ve müstakil yaşamış ve istiklali hayatın gereği olarak kabul etmiş bir kavmin kahraman evlatlarıdır. Bu millet istiklalsiz yaşamamıştır, yaşayamaz, yaşamayacaktır” (Atatürk, 1989, II, 38).

Mondros sürecindeki İtilaf Devletleri’nin politikalarını ise şöyle değerlendiriyordu: “Harbin bizim için elemli olacağını tahmin ediyordum. Fakat İngilizlerin, Fransızların, İtalyanların bizim için elemli olabilecek bir neticeyi, memleketimizi parçalamak ve milletimizi küçülterek, aşağılayarak vahşi hayvan sürüsü haline sokmaya çalışacak kadar ileri götüreceklerini düşünemiyordum. Her halde mağlup olursak cezasız ve zararlı bırakılmayacağımıza şüphe etmiyordum. Fakat insanîyet, medenîyet ve adalet düsturlarının koruyucusu olmakla tanınan bu milletlerin hükümet adamları ne zihniyet ve yaratılıştaki olursa olsunlar, her halde Türkiye ve

Türkiye tarihini, haysiyet ve medeniyetini, istiklalini yıkmak gibi manasız bir teşebbüse girişmeyeceklerini zannediyordum” (Atatürk, 1989, III, 31-32). Fakat korkulan gerçekleşti. Türk yurdu bütünüyle işgal sürecine girdi. Bu koşullar altında bir var oluş mücadelesine girildi. Bu mücadele “tam bağımsızlık” ilkesine dayandırıldı. Çünkü Atatürk Mayıs 1919’da; *“Türkün onuru, öz saygısı ve yetenekleri çok yüksek ve büyüktür. Böyle bir ulus esir yaşamaktansa yok olsun daha iyidir. Öyleyse ya bağımsızlık, ya ölüm!”* (Atatürk, 1993, I, 13). Bu mücadelenin hedefi daha Erzurum Kongresi toplanmadan, *“Şekl-i hükümet Cumhuriyet olacaktır”* (Kansu, 1986, I, 72) ifadesiyle Mustafa Kemal Paşa tarafından kayda geçirilmişti.

Tam bağımsızlık ilkesine dayanan devlet düşüncesi bir taraftan Milli Mücadele’nin temel amacını belirlerken, aynı zamanda “yeni onur” anlayışının da omurgasını oluşturuyordu. Nitekim bu anlayış, Milli Mücadele’nin daha ilk aşamalarında işgalci devletlere gösterilen tepki metinlerine çok net bir şekilde yansımıştır. Mustafa Kemal Paşa 12 Kasım 1919’da Sivas’tan İstanbul’da Miralay Şevket Bey’e çektiği telgrafta Fransızlara hoş görünme çabalarını kınayarak; *“Düvel-i mu’telife’nin hassaten ahiren Urfa, Maraş ve Ayıntab’ı işgal eden Fransızların yaptıkları haksızlıkların, zulümlerin bilcümle vesaitle yüzlerine vurulmasını ve bu suretle mümaşaat ve riyakârlıktan ibaret olan Babialı politikasının mürevvici olmadığımızın Garb zihniyetine nazaran hakikatgüluğun daha faydalı olduğu, İngilizler aleyhinde bulunarak Fransızları kazanma politikasını tervic eylediklerini”* (Sarhan, 1994, II, 52) bildiren İstanbul heyetine cevaben yazıyordu.

Milli Mücadele’de tam bağımsızlık yönünde kararlılık daha önce bir bağımsızlık manifestosu olan Amasya Genelgesi ile tüm dünyaya ilan edilmişti. Hassasiyetle uygulanan program sonucunda kurulması amaçlanan tam bağımsız Türk devleti idealini Atatürk şu şekilde tanımlamıştır:

“Bağımsızlıktan ne demek istediğimizi anlatayım. Ulusumuz insanca ve çağcıl amaçları yüceltir ve teknik, endüstri, ekonomik alanlardaki durum ve ihtiyacımızın önemini anlar. Bu nedenle devlet ve ulusumuzun iç ve dış bağımsızlığı ve yurdumuzun bütünlüğü korunup gözetilmek suretiyle ulusal sınırlar içinde, ulusallık ilkelerine saygılı olan, ülkemizi ele geçirme isteğinde olmayan herhangi bir devletin teknik, ekonomik ve endüstri alanlarında yardımını memnunlukla karşılıyoruz. Hakka uygun ve insanca koşullar içeren bir barışın da ivedilikle kararlaştırılması, insanlığın güvenliği ve dünyanın rahatı adına gerçekleştirilmesi ulusal isteklerimizdendir. Tam bağımsızlık elbette siyaset, maliye, ekonomi, adalet, askerlik, kültür gibi her alanda tam bağımsızlık, tam özgürlük demektir. Bu saydıklarımızın herhangi birinde bağımsız olmamak, ulus ve ülkenin gerçek anlamıyla bütün bağımsızlığından yoksun olması demektir” (Karal, 1991, 18-19).

Atatürk’e göre ulusal bağımsızlık, ulusal onurla özdeşleşmişti. O, Türk topraklarına göz dizeceklerle 1924’de Kayseri’den şöyle sesleniyordu:

“Mazinin müteredit, çürümüş zihniyeti ölmüştür. Bütün dünya bilmelidir ki, Türk Milleti hakkını, haysiyetini, şerefini tanıtmaya kaadirdir. Türk vatanının bir karış toprağı için bütün millet yekvücut olarak ayağı kalkar. Haysiyetinin bir zerresine, vatanın bir avuç toprağına vuku bulacak tecavüzün bütün mevcudiyetine vurulmuş bir darbe olacağını artık Türk Milleti'nin fark etmediğine sahip olmak hatadır. Saygısızlığın, tecavüzün küçüğü, büyüğü yoktur” (Borak, 1980, 207).

Atatürk'e göre tam bağımsızlık, Türk ulusu için Osmanlı sonrası dönemde olmazsa olmazlardan en başta geleniydi. Kapitülasyonların kaldırılması bu açıdan bir zorunluluktur. Manda ve himayenin (sadece toprak bütünlüğü ile bağımsızlığın belirli bir süre ertelenmesi anlayışı) kesin bir şekilde reddi yine aynı şekilde bu anlayışın en çarpıcı göstergelerindendir.

13 Ağustos 1923'te TBMM'nin ikinci dönemi açılış konuşmasında ise; *“Efendiler, Türkiye devletinin bağımsızlığı kutsaldır; sonsuza dek güven altına alınmalı ve korunmalıdır”* (Atatürk, 1989, 1, 337) derken adeta günümüze mesaj gönderiyordu.

7. SONUÇ

Bu çalışmada Türk devrimi içinde gerçekleştirilen yeniliklerin kaynağı üzerinde durulmaya çalışılmıştır. Ulusal Türk devletinin kurulmasıyla sonuçlanan Milli Mücadele ve sonrasında gerçekleştirilen inkılapların düşünsel dinamikleri özetlenmiştir. Bu dinamiklerin en önemlilerinden birinin Atatürk'ün getirdiği “yeni onur” anlayışı olduğu görülmektedir. Bu “yeni onur”, köksüz bir gurur ifadesi değildir. Türk ulusunun, kendisine karşı zamanla daha çok Batı etkisiyle oluşmuş olumsuz söylem ve önyargılar karşısında, tarihsel misyonunun zaten hak ettirdiği itibarın iade edilmesini ifade ettiği gibi, geleceğe dönük kalıcı bir takım ilkeleri de içerir. Yeni onur anlayışı içinde pozitif bilim ve halk kavramlarının anahtar kavramlar oldukları dikkati çekmektedir.

Atatürk devriminin amacı, Türk ulusunu toplum ve devlet düzeniyle geleneksellikten çağdaş bir yapıya dönüştürmektir. Devrim süreci içinde Türk toplumunda ulusal birlik sağlanacak, toplumun bireylerine ulusal kimlik bilinci kazandırılacak, “ben Türküm” diyebilme, bundan mutluluk, kıvanç ve onur duyma inancı pekiştirilecektir.

Atatürk'ün ideal Türkiye'sini kişisel ilişkilerin değil; kurum ilişkilerinin, yani “yeni onur”un egemen olduğu bir Türkiye olarak düşündüğü açıktır. Atatürk bu anlayışı; Cumhuriyet Türkiye'sinin kurumlarının, faaliyeti ve başarılarının adeta bir zembereği olarak görmüştür. Bu anlayış aynı zamanda, günümüz Türkiye'sinin tarihsel bir sorunu gibi görünen halkçılığın teorideki doğruluğunun, uygulamada popülizme dönüşmesini önleyecek çözümleri de içerir.

KAYNAKÇA

- Atatürk, Mustafa Kemal.** (1993). *Nutuk*, İstanbul: MEB Yayınları.
- Atatürk, Mustafa Kemal.** (1989). *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri*, C.I-III, Ankara: TTK Yayınları.
- Akurgal, E.** (1956). Tarih İlmi ve Atatürk, *Belleten*, C.XX, No:80.
- Atay, F. R.** (1980). *Çankaya*, İstanbul, Bates Yayınları.
- Baykal, B. S.** (1974). *Heyet-i Temsiliye Kararları*, Ankara: TTK Yayınları.
- Berkes, N.** (2002). *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Borak, S.** (1980). *Atatürk'ün Resmî yayınlara Girmemiş Söylev, Demeç, Yazışma ve Söyleşileri*, Ankara: Halkevleri Atatürk Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- İnalçık, H.** (1998). Türkiye ve Avrupa: Dün, Bugün, *Doğu-Batı*, S.2.
- İnan, Arı.** (1982). *Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün 1923 Eskişehir ve İzmit Konuşmaları*, Ankara: TTK Yayınları.
- Kansu, M. M.** (1986). *Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'ler Beraber*, Ankara: TTK Yayınları.
- Karal, E. Z.** (1991). *Atatürk'ten Düşünceler*, İstanbul: Çağdaş Yayınları.
- Korlaelçi, M.** (1986). *Pozitivizmin Türkiye'ye Girişi*, İstanbul: İnsan Yayınları.
- Mardin, Ş.** (1991). Yenileşme Dinamiğinin Temelleri ve Atatürk, *Türkiye'de Toplum ve Siyaset, Makaleler 1*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Parla, T.** (1991). *Türkiye'de Siyasal Kültürün Resmî Kaynakları (Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri) C.II*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sarıhan, Z.** (1994). *Kurtuluş Savaşı Günlüğü*, Ankara: TTK Yayınları.
- Tanör, B.** (1998). *Kurtuluş, Kuruluş*, İstanbul: Çağdaş Yayınları.